

CSERÉPFALU KÖZÖSSÉGI ÉLETE AZ ÜNNEPEK, ÜNNEPI ÉTKEZÉSEK TÜKRÉBEN

Tanulmányom első részében, mielőtt a cserépfalui ünnepi szokásokat áttekintenénk, ismerkedjünk meg röviden a falu hétköznapijaival, közelmúltjával, mert ezeken keresztül érthetjük meg a hétköznapiokon való felülemelkedés valódi jelentőségét egykor és ma.¹

Cserépfalu Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a Bükk-hegység déli lejtőin, Egertől északkeletre, 20 km-re; Mezőkövesdtől északra, 18 km-re található. Az elzártság és a kevés föld miatt a második világháború előtt a lakosság számára a fő megélhetést az erdőgazdálkodás, a fakitermelés és a mészégetés jelentette. A mész, a faragványok, a gyümölcs nagy távolságokra való szállításához időszakosan dolgozó fuvaros réteg alakult ki. A környező falvakba, piacokra (Egerbe, Mezőkövesdre, Miskolcra) a nők vitték eladni termékeiket. Cserépfalu tehát bekapcsolódott a környék és a nagyobb tájegységek árucseréjébe is. A 19. század végétől, tavasztól ősziig summásként jártak az Alföldre, hogy biztosítsák egész évi megélhetésüket. A summásbandák nagyon összetartóak, szorgalmasak, fegyelmezettek voltak, szívesen hívták a cserépieket, s ezt sokszor hangoztatják még ma is. Ez az összetartás, együttműködés később az ingázók, munkásszállón lakók között élt tovább. Az ingázók, bár a városban dolgoznak, de őrzik a rokonságra, műrokonságra, szomszédságra alapozott társadalmi kapcsolatrendszerüket az idegen környezetben is. A falun kívüli, nyitott rendszeres gazdasági kapcsolatok megerősítőleg hatottak a kulturális, társadalmi zártaságra.

Az ipari munkahelyek többsége a lakóhelyen kívül esett. A mobilitás az előző korszakban is jellemző volt a cserépfaluiakra, akik fuvarosként, summásként eljártak dolgozni. Mindez az ötvenes évektől ez sokkal nagyobb méreteket öltött. Nemcsak a munkavállalók, de a továbbtanulni szándékozók is elhagyták hosszabb-rövidebb időre falujukat, és közülük sokan nem is tértek vissza.² A lélekszám csökkenésével párhuzamosan megindult a település előregedése is. Helyben kevés a munkalehetőség, azok a fiatalok pedig, akik nem vállalták az állandó ingázást, elköltöztek.

A falu életének új lendületet adott az elmúlt évtizedben fellendülő falusi turizmus. A bekapcsolódó családok, akiknek megfelelő indulótőke állt rendelkezésükre, a természeti környezet adta lehetőségeket, Eger, Mezőkövesd, a bogácsi termálfürdő közelségét igyekeznek kihasználni, programokat szerveznek, szálláshelyeket biztosí-

¹Saját gyűjtésemén túl az 1980-as évekre vonatkozóan felhasználtam Huseby-Darvas Éva, amerikai antropológusnak a michigani egyetemen írott, Cserépfaluról szóló doktori értekezését, melynek a címe: Community Cohesion and Identity Maintenance in Rural Hungary: Adaptation to Directed Social Change. Interjúk, élettörténetek segítségével mutatja be a cserépieket három generáció összehasonlítása során. Résztvevő megfigyelőként dokumentálta az ünnepek és a hétköznapiok (gazdasági tevékenységek) néhány pillanatát, a kommunikáció egyes fordulatait is. Vizsgálata az 1982–83-as év néprajzi jelenére korlátozódott.

²Cserépfalu népessége 1941 óta mára csaknem felére csökkent, 2204 főről 2000-ig 1165 főre. Kápolnai 1998. 148.

tanak. A kulturális, idegenforgalmi célokon, e szűk körön túl a falu egészének egy új, időszakos jövedelemforrásává válhat, ehhez azonban meg kell teremteni a megfelelő infrastruktúrát. A falu lakossága – ha rákérdezünk – az „idegeneket” nem egyformán ítéli meg. A többség fenntartásokkal fogadja őket, mások a házuk egy részét kínálják föl fizetőszálláshelyként, mivel szívesen látják a vendégeket.

Cserépfalu szinte kizárólag magyarok lakta, református vallású község. A döntően katolikus környezetben is megőrizte vallását, sőt a „cserépiségnek”, a faluhoz való szoros kötődésnek ma is elengedhetetlen feltétele a reformátusság. Fontos volt számukra, hogy az egyház tagjai legyenek, törvényeit betartsák, követték a protestáns értékeket, elveket. A vallás a folyamatosság, a hagyomány része, a közösségi összetartozást erősíti, de nem feltétlenül a hétköznapi élet központi vezérlője. Az egyház tanításairól gyakorlatias fogalmaik vannak.³ Az 1950-es évektől bevezetett világi átmeneti rítusok,⁴ például a névadók kevéssé érintették meg őket, értékítéletük nem változott meg politikai nyomásra sem. A gyermekek döntő többségét megkeresztelték, megkonfirmáltatták, a fiatalok egyházi esküvőt is tartottak, s mindenkit a pap temetett el.⁵

Cserépfaluban dokumentálhatóan a 18. század eleje óta törekedtek az endogámiára, – például Mezőkövesdhez hasonlóan még az egyes falurészekben belül is. A párválasztás körének bővülése a 20. század második felétől figyelhető meg, foglalkozásszerkezeti változások, az ingázás miatt, de még ma is előnyösebbnek tartják, ha a fiatalok helybelit választanak. Ezzel is erősítik a helyi identitásukat a katolikus, illetve más nemzetiségű falvak között.⁶ Mindezt fontos volt röviden összegeznünk, hogy lássuk azokat a hatóerőket, melyek a cserépfalui közösség életét befolyásolják, az identitás alapjait, az ünnepek jelentőségét adják. A falu hétköznapi életének vázlatos áttekintése után bemutatásra kerül néhány ünnepi alkalom, de nem elsősorban a szokáscselekményeket szeretném kiemelni, hanem az emberek közötti kapcsolattartást, és annak egyik formáját, az ünnepi étkezéseket.

Az ünnep kivételes idő, amikor a hétköznaptól eltérő módon viselkedünk, sajátos szokásokat hajtunk végre.⁷ A mindennapok rendjét megtörő ünnepek egyben a család és a faluközösség összetartozását is kifejezik, rendszeres ismétlődésük révén ezt a tudatot erősítik. Cserépfalu zárt, endogámiára törekvő, református közössége számára identitása megőrzése szempontjából a mai napig nagy jelentősége van az emberi életfordulókhoz kapcsolódó ünnepeknek és az egyházi év ünnepeinek. Ilyenkor a falutól távol élők is visszatérnek, hogy fenntartsák, kinyilvánítsák a közösséggel fennálló kapcsolatukat. Többségük még nem régen hagyta el a községet, első generá-

³ Huseby-Darvas 1984. 202

⁴ Az új ünnepekről lásd: Kotics 2006. 6.

⁵ Lásd még Kápolnai 1998. 147–196.

⁶ A *közkomaság*, a műrokonságnak ez a széles hálózata a rokonsági rendszeren túl is átszötte a falut. Aki a gyermekágyasnak éltel vitt, a keresztelőn megjelent, ajándékot hozott a fiatal pár barátai közül, azt mind komának szolgáltatták, innentől magázódtak. Egy életre szóló kapcsolatot jelentett, mindenben számíthattak egymásra kölcsönösen. A 20. század utolsó évtizedeiben viszont a fiatalok már nem erősítik meg a korosztályos kapcsolataikat ezúton, jórészt azért, mert azok már jóval túlmutatnak a falu keretein.

⁷ Lásd még Verebélyi 2005. 13–14.

ciós városlakók, így még sok rokonuk, barátjuk él helyben, akiket felkereshetnek, valamint saját gyermekeiknek is megmutathatják Cserépfalut.

Az ünnepek egy részéhez hozzátartoznak az étkezések is, melyeken finomabb alapanyagokból, gazdagon összeállított ételsorok hivatottak a pillanatot hangsúlyozni. A közösen, ünnepélyes keretek között elfogyasztott ételek a kivételes időt, és az összetartó közösséget hívatottak megerősíteni, kapcsolatukat megpecsételni.⁸ Az ünnepi étkezés gazdagabb, változatosabb, mint a hétköznapiaké. Az étrendet nagyobb figyelemmel állítják össze, drágább, különlegesebb alapanyagokat használnak fel, amelyek az ünnep rangját hívatottak emelni. Ugyanakkor az ünnepi étrendben jelennek meg legkönnyebben a formai, technikai újítások. Az ünnepi étrend egyes ételeinek a jelentőségét, szerepét az adja, hogy nemcsak táplálékként vannak jelen, hanem egyes szokás- és hiedelemekkel összekapcsolódva a szellemi kultúra egy elemét is képviselik.

A 20. század második felének politikai, gazdasági változásainak hatására módosult az ünnepek hierarchiája; újakat hoztak létre, nagy hagyományúakat töröltek a sorból.⁹ Három általam kiválasztott generációt összevetve követhetjük nyomon az egyén és a közösség, az egyes generációk szerepének változását az ünnepek megtartása, elhagyása, illetve új ünnepek létrehozása során. Az ünnepek közül kiemelném a karácsonyt, a húsvétot, az emberélet fordulóinak eseményeit és az újonnan létrehozott falunapokat.

KARÁCSONY

A karácsony az egyházi év egyik kiemelkedő ünnepe, csak a szűkebb családi körre korlátozódik,¹⁰ a vallási tartalom halványabb lett, deszakralizálódott.¹¹ Bár sokféleképpen élik meg a karácsonyt, az ünnep megtartása egyfajta társadalmi, közösségi elvárás. A faluból elköltözöttek közül ekkor kevesen látogatnak vissza, inkább új lakóhelyükön ünnepelnek. Míg az 1950-es évekig a december 24-i, esti templomi szertartás volt a kiemelkedő esemény, a családnak a feldíszített fa volt a meglepetés, addig mára a családi körben elfogyasztott vacsora és a gyermekek megajándékozása az est fénypontja.

A december 24-i étkezés mindhárom generációnál mutat némi régies vonást, melyet a szakirodalmi adatokkal összevetve ismerhetünk föl. A nap folyamán a leghangsúlyosabb étkezés a vacsora. Van, ahol az ebéd el is marad, s van, ahol éppen csak fogyasztanak valami főtt ételt, amúgy mindenki az estére készülődik. A december 24-i vacsora az első, legidősebb generáció számára hangsúlyozottan nem bírt ünnepélyes jelleggel, csak a legszűkebb család volt jelen, bár a 25-re készült ételekből ettek, nem böjtös fogásokat: töltött káposztát, töltött kalácsokat, piskótát tálaltak.

A két fiatalabb generáció számára a karácsony, mint ünnep eltávolodott az egyháztól és az egyik legfontosabb családi ünnep lett. Ilyenkor nem fogadnak vendégeket. A második és a harmadik generáció 24-én este nagy gondot fordít a terítékre, a

⁸ A közös étkezésről lásd még Verebélyi 2005. 142–143.

⁹ A témáról bővebben lásd: Kotics 2006. 6–7. Cserépfalu vonatkozásában lásd még Huseby-Darvas 1984. 202.

¹⁰ Lásd még: Huseby-Darvas 1984. 218–221.

¹¹ Lásd még: Kotics 2006. 8.

tálalásra, mindenből a legszebbet igyekeznek föltenni az asztalra, de ezeknek a tárgyaknak nincs szimbolikus jelentésük. Az estnek a díszes vacsora mellett fontos része az ajándékozás, és utána igyekeznek együtt tölteni az időt, például közös játékkal, ezzel is az ünnep családi jellegét hangsúlyozva. A második és a harmadik generáció december 24-i, esti étkezésén keverednek az előző generációktól örökölt elemek a média hatására belépő újakkal, például a friss hallal, a pulykával. Minden vizsgált családban főznek káposztás ételt, legtöbbször töltött káposztát, még délre, egyesek 24-én, mások 25-én; többféle süteményt sütnek – bár kelt tésztát kevésbé, esetleg bejglit. Vacsorára a már elkészítetteken kívül könnyen, gyorsan elkészíthető ételeket, sokan halat főznek, sütnek. Újabban pulykát is sütnek, ami mellé salátákat tálalnak. Bár az ételek kiválasztásánál fontos szempont az is, hogy gyorsan elkészíthetők legyenek, de a hal, mint alapanyag különlegesség, ez adja az étkezés ünnepi jellegét. Ezek a karácsonyi vacsorán teljesen új ételek, a pulyka új alapanyag, új ételosztály a saláta, mint köret. Más ünnepeken néhány évvel korábban már megjelent ez az ételszerkesztés, például a lakodalmi éjféli étkezésen is.

December 25-én a családok egy része elmegy az istentiszteletre. Ezért van, aki 24-én már minden ünnepi ételt megfőz. Ilyenkor eltekintenek attól, hogy ez már másnapos étel, ettől nem veszít az ünnepi jellegéből, értékéből. Karácsony másnapján mindenhol a maradékokat eszik. Ezen a napon fogadnak inkább vendégeket, rokonokat, szomszédokat, a férfiak a pincéknél iszogatnak. Ezekben a napokban mindhárom korosztály körében sok időt töltenek a tv előtt,¹² ezt is az ünneplés részeként említik. Ez azonban inkább az elszigetelődést, a közös beszélgetések, étkezések devalválódását mutatja.

HÚSVÉT

A családok többségében a húsvét, mint egyházi ünnep megítélése hasonló, mint a karácsonyé.¹³ Amíg a karácsony a családok ünnepe volt, addig a húsvét az egész közösségé. Minden háznál takarítottak, készültek, sok vendéget vártak. Az elköltözöttek is visszajöttek, több rokont, szomszédot felkerestek. A vasárnapi istentiszteleten sokan vettek részt. A húsvétvasárnapi ételsor az első és a második generációnál nagy hasonlóságot mutat a karácsonyi étrenddel; sok családnál ugyanúgy csigalevest, töltött káposztát, kalácsot tálaltak.

Cserépfaluban a húsvéthétfő az az ünnepnap, amely korszakunkban a legnagyobb változáson ment át. Régen a párválasztás előtt álló fiatalok találkozási alkalma volt, e napon a legények a lányokat vízzel locsolták. Ma már minden hölgyet megöntenek kölnivel, a legkisebb fiúcskák is locsolkodnak, és főként pénzt és csokoládét várnak viszonzásul.

Az idősebbek így emlékeznek: „*Régen jártak csoportostul a fiúk locsolkodni, nem úgy, hogy csak a szerető gyött el, minden csapat gyött, aki a faluban vót. Vót néha kétszáz fiú is! Egy nap gyöttek-mentek. Tizennyóc-húszan vótak egy csapatban, mind begyött. Borral, süteménnyel, pogácsával kínáltuk őket. Süttünk diós kiflit, az jó kiadós vót.*” (I. a) „*Már mikor nagyobb vótam, akkor piskótát is süttem, lekvárral*

¹² Huseby-Darvas 1984. 220

¹³ Lásd még Huseby-Darvas 1984. 210–215.

megtőtvé, meg bor, fröccs. Később aztán hurkát is süttünk, fasírozott, sütemény, kóla, utóbb meg szendvics.” (II. a) „*A húsvét nálunk a fasírtnak az ünnepe vót!*” (II. a)

Az 1980-as évektől egyre több minden kerül a terített asztalra; többféle sütemény, hideg sütek, szendvicsek, sör, bor, üdítők, röviditalok. A vendéglátás mellett egyre inkább a pénzt várják a locsolkodók. Minden háznál, nem csak a lányos háznál készülnek, a vendéglátás napjainkra jelentős kiadás lett. Ugyanakkor a locsolkodók már inkább tehernek érzik, hogy házról házra járjanak.

A város mintájára itt is sokan abbahagyták a locsolkodást, a locsolók megvendéglését. A táplálkozást vizsgálva dokumentálhattam az adatközlők elkeseredettségét, csalódottságát a húsvéti locsolkodás elmaradása miatt, hiszen eddig minden háztartásban készültek a vendéglátásra, nemcsak ott, ahol fiatal lányok, menyecskék voltak.

Középkorú adatközlőm így meséli: „*Most már nincs senki, nem is járkálnak. Most ebben a húsvétban nem vót senki locsolkodni, még a fiam se! Azok is elmentek az erdőre kirándulni. Idáig mindig készülődtem a húsvétra, mán ezután nem fogok! Most már nem tojást festettünk, hanem megveszi az ember a Kinder tojásokat. Osztt akkor nem jöttek locsolkodni még a gyerekek se, úgy küldöztem el mindegyiknek. De többet nem csinálom, hogy helyibe küdöm senkinek. Senki sem vót! Egyetlen egy gyerek sem vót! Se felnőtt, senki! Süteményt süttem két fajtát, meg diós bélest, bor, sör, kóla, rövidital, pálinka, szendvics, fasírozott. De nem gyöttek, semmi sem fogyott!*”

„*A szomszéd soron mindenki elment, egy sem volt itthon! Mindenki elment kirándulni. Máskor senki sem megy az erdőre, pont húsvétkor, mikor locsolkodni kell. Nem szép dolog elmenni a vendégek elől!*” „*Abból áll a húsvét, hogy menekülünk a locsolkodók elől, már nem várjuk. Elmegyünk kirándulni.*”

A GYERMEKÁGYAS ELLÁTÁSA

A gyermekágyas ellátása volt az az alkalom Cserépfaluban, amikor egészen az 1980-as évek közepéig a legnagyobb mennyiségű ételajándékot vitték.¹⁴ A rokonsági fok meghatározta, hogy hány alkalommal illet vinni teljes ünnepi menüt. Az első, a legidősebb és a második generáció nőtagjai így segítették egymást a szülés után, amíg a háziasszony megerősödött. Napjainkra ez a szokáscselekmény teljesen elvesztette jelentőségét, átalakult, az ételajándékok helyett gyakorlatilag már csak pénzt adnak. Az ország egyes részein már az első világháború után elmaradt ez a szokás, míg más-
hol – így Cserépfaluban is – átértékelődött a korábbi cél, előtérbe kerültek a presztízsszempontok.

KERESZTELŐ

Az első generáció a kisbaba születése után hamar, egy héten belül megtartotta a keresztelőt. A reggeli, templomi szertartáson csak a bába és a keresztanya vett részt. Az ünnepi ebédre viszont, főleg az első gyermek esetében, nagyon sok barátot és közkomát meghívtak, 20-50 főt, de rokonokat nem: „*Keresztelő, kézfogó nem atyafinak való!*” – mondták. A keresztelő lakomát általában a nagymamák főzték, a költségek a

¹⁴ Huseby-Darvas 1984. 227.

fiatal szülőket terhelték. Csigalevest, fasírozottat, tejfölös nokedlit, többféle süteményt, bort tálaltak.

A második generáció néhány családja nehezen tudta összeegyeztetni az egyházi és a politikai elvárásokat.¹⁵ A gyerekek többségét azonban megkeresztelték, legfeljebb nem olyan ünnepélyes körülmények között, és nem közvetlenül a születése után. Napjainkban a kereszteleés vasárnap, az egész gyülekezet előtt zajlik, majd viszonylag szűk családi körben, a keresztszülőkkel ünnepelnek, megvendégelik őket ebédre. A menü más ünnepekhez hasonló, de a sok-sok sütemény jelzi a kiemelt rangját. A keresztszülők nagy értékű ajándékokat, pénzt, tortát, süteményeket adnak. Ezek azonban a reciprocitás elve által visszakérülnek hozzájuk, gyermekeikhez.

KONFIRMÁLÁS, BALLAGÁS

A konfirmálás¹⁶ és emellett a második, harmadik generáció számára az iskolai ballagás¹⁷ volt az az átmeneti rítus,¹⁸ amellyel véget ért a gyermekkor, és kezdetét vette a legény- vagy leányélet. Ezt mindig vendéglátással ünnepelték meg. E két ünnep a családok életében időben közel esik egymáshoz; éltrendjében nem, csak a meghívottak számában tért el egymástól. Ahol kevesebb vendég volt, ott gyakorlatilag csak a vasárnapi ebéd ételsorát tálalták, míg egy nagyobb rendezvényen a leves után több hússal, sok süteménnyel szinte a lakodalmi menühöz közelített a kínálat. Ez utóbbi forma napjainkra általánossá vált. A magánszféra megszaporodott ünnepi alkalmai közül kiemelkedik a ballagás (óvodától a felsőoktatásig) a ráfordított és ajándékként adott javak méretei miatt.

LAKODALOM

A lakodalom menetéből elsőként a *kihirdetést*, az ünnep új elemét emelem ki, mely rámutat a közösség és az egyház mai viszonyára. Az 1980-as évek előtt a *kihirdetés* a vasárnapi istentisztelet része volt, az esküvő előtt háromszor hangzott el, nem hangsúlyozták túlságosan. A 20. század utolsó évtizedére már csak egyszer hirdetnek, amelynek a jelentősége, értelme megváltozott. Nem annyira egyházi szertartás, mint inkább egy új, „világi” ünnepi esemény lett. A neve *kísérés*. A vőlegény és a menyasszony meghívja fiatal rokonait, barátait az esküvő előtti vasárnapra, a *kísérésre*. A vendégek a szertartás előtt az egyik lagzis háznál (vagy a fiús, vagy a lányos háznál) gyülekeznek, ajándékként süteményt hoznak. A háziak a behordott süteményeket, tortákat kínálják nekik, majd közösen vonulnak az istentiszteletre. Utána a közeli rokonoknak ebédet adnak (csigaleves, sült csirke, krumpli vagy rizs körítéssel).

A lakodalom a rokonok, szomszédok számára társasmunka-alkalom volt, a nagyszámú vendégsereg, 300-400 fő ellátása meghaladta volna a család erejét. Minden feladatra felkértek valakit, így a sátorcsinálókat, a szakácsasszonyokat, a vőfélyeket is, akik régebben kendőt, ma ruhát kapnak fizetségként. Mindenki szívesen segít, amit kölcsönösen viszonznak. A lakodalomhoz munkájuk mellett pénzzel, ajándé-

¹⁵ Lásd még Huseby-Darvas 1984. 225–228.

¹⁶ Huseby-Darvas 1984. 228–234.

¹⁷ Huseby-Darvas 1984. 235–237.

¹⁸ Lásd még Verebélyi 2005. 16.

kokkal, ételajándékokkal is hozzájárulnak, rokonsági fokuk szerint. A közösség élete szempontjából mind az előkészületek, mind a lakodalom nagyon fontos alkalom,¹⁹ főként napjainkban, ugyanis erősen megfogyatkozott a közös táncos, zenés mulatságok száma. A téli egy-két bál után mindenki várja a nyári lakodalmakat.

A lakodalmi cselekmények között kiemelt szerepe van a több fogásból álló, változatos étkezéseknek, ezek is a házasságkötés fényét hivatottak emelni. A lakodalom ünnepi jellegét a mindennapitól eltérő, gazdagabb, változatosabb étrend is biztosítja, a hagyományok azonban bizonyos mértékig korszakonként behatárolják, hogy milyen fogások szerepelhetnek.²⁰ Ugyanakkor minden család a legjobbat, a legfinomabbat szeretné kínálni a vendégeknek, és újításokkal is igyekeznek színesíteni, emelni az étkezés színvonalát. Az első két korszakban több fogásos ebédet és vacsorát is kínáltak a lakodalom napján, valamint éjfélkor tejeskávét és kalácsot. Napjainkban a lakodalom reggelén az ajándékhordókat reggelivel várják, de ebédet csak a segédkezőknek főznek. A legfontosabb étkezés a vacsora, melyen csigalevest, főtt húst, töltött káposztát, többféle sültet, süteményeket, tortákat tálalnak. Éjfélkor sülteteket, salátákat kínálnak, melyek újdonságok a menüsorban.

FALUNAPOK

A falusi turizmus új szintet hozott a falu életébe. 1998-tól lokális, civil kezdeményezésű ünnepként rendszeresen falunapokat tartanak, tudatosan teremtenek új hagyományokat. Színes programokkal igyekeznek Cserépfaluba fizetővendégeket csalogatni.²¹ Ilyenek például a lovaglás, díjugrató verseny, bortúra, vagy a főzőverseny. Ugyanakkor korábbi tradíciókat élesztenek föl: hagyományosnak és cserépinek tartott ételeket készítenek kemencében: kenyeret, lúdnyakat, bélest sütnek. Cserépfalu idegenekről alkotott fent leírt véleményének ismeretében nem meglepő, hogy ezeken a rendezvényeken sokkal több idegennel találkozunk, mint helyi lakossal. Az elköltözött rokonok viszont szívesen látogatnak ilyenkor is vissza. A cserépiek ezt a „teremtett hagyományt” nem érzik sajátjuknak. A polgármester lelkesedése csak keveseket mozgósít. Ők azok, akik meglátták az idegenforgalomban rejlő jövedelemszerzési lehetőséget. 2008-ban ötödik alkalommal rendezték meg a cserépiek világtalálkozóját, mely a faluból elszármazottak számára valóban nagy jelentőségű és méretű rendezvény, a lokális identitás megerősítésének fontos alkalma volt.

ÖSSZEGZÉS

Az ünnepi hagyományok, a tradicionalizáció fontos elem a cserépfalui identitás megformálásában és kinyilvánításában, mert biztosítja a kapcsolatot az egyén és a közösség között, és ezzel elősegíti a csoport fennmaradását. Az elmúlt ötven év alatt az ünnepek hagyományos formái, strukturái kevésbé változtak, azonban a tartalmak és a hangsúlyok eltolódtak. Az értékek, a világkép erősen szekularizálódott, kiemelt jelentősége lett az anyagi javaknak, a pénznek. Egyes ünnepekhez a szokásrend szerint sok

¹⁹ Huseby-Darvas 1984. 237–241.

²⁰ Az ételek jelfunkciójáról lásd Verebélyi 2005. 130–135.

²¹ Hasonló példákat hoz Knézy Judit az Alföldről és Somogyból, illetve az ország számos más pontjáról Sári Zsolt. Knézy 2006.; Sári 2006.

vendég, költséges látogatások, ajándékok, gazdag ételsor kapcsolódik, míg elhalványuló ünnepeken szűk rokon kör van csupán jelen. Az ünnepek megítélésében nemzedékenként eltérések vannak. Ennek okaiként egyrészt a társadalmi kapcsolatrendszer méretének, sűrűségének eltéréseit, valamint a tömegkommunikáció befogadásának eltéréseit és a várossal való kapcsolatok közvetlenségét nevezhetjük meg. A fiatalok számára már nem feltétlenül a helyi közösség az elsődleges, az bizonyos értelemben elvesztette formálót, meghatározó erejét, ezért egyes ünnepeket el is hagynak, másokat pedig átalakítanak.

IRODALOM

BAKÓ Ferenc

1955 Felsőtárkány község lakodalmi szokásai. *Ethnographia* LXVI. 1–4. 345–408.

BÁTI Anikó

1998a A cserépfalui lakodalom 1941–1996, in: NAGY Károly szerk. *Cserépfalu hét és fél évszázada*. Cserépfalu Önkormányzata, Cserépfalu, 297–314

1998b Lakodalmi étrend Cserépfaluban. *Honismeret* XXVI. 4. 62–69.

1998c Lakodalmi tisztségviselők és feladataik Cserépfaluban. *Néprajz és Nyelvtudomány* XXXIX. 21–29.

2000a Tárgyak–technológiák–szokások. Egy borsodi község táplálkozáskultúrájának változásai a XX. század második felében, in: CSERI Miklós–KÓSA László–T. BE-RECZKI Ibolya szerk. *Parashti múlt és jelen az ezredfordulón*. Magyar Néprajzi Társaság, szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 341–356.

2000b A lakodalmi étrend, ételek változása 1941–1996. *Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XXXIX. 481–496

2004 A lakodalmi étrend, étkezési szokások változása Cserépfaluban a XX. század második felében, in: BARNÁK Gábor szerk. *Rítusok, folklór szövegek*. Vallási Néprajzi Könyvtár 13. Kairosz, Budapest, 123–142.

FÉL Edit–HOFER Tamás

1969 *Proper Peasants*. Aldine, Chicago.

1997 *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban*. Balassi Kiadó, Budapest.

HUSEBY-DARVAS, Éva Veronika

1983 Endogám és exogám tendenciák egy északkelet-magyarországi faluban, in: NOVÁK László–UJVÁRY Zoltán szerk. *Lakodalom*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen, 431–463.

1983–1984 Szociálantropológiáról–Cserépfalu kutatása kapcsán. *Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XXII–XXIII. 233–245.

1984a Fogalmak és élettörténetek az identitás vizsgálatához. *Folklór és Etnográfia* 12., Debrecen.

1984b *Community Cohesion and Identity Maintenance in Rural Hungary: Adaptation to Directed Social Change*, University of Michigan, (kézirat).

1985 Község és identitás Cserépfaluban. *Ethnographia* XCVI. 4. 493–508.

JÁVOR Kata–MOLNÁR Mária–SZABÓ Piroska–SÁRKÁNY Mihály

2000 A falusi társadalom a szocializmus időszakában, in: SÁRKÁNY Mihály–SZILÁGYI Miklós szerk. *Társadalom. Magyar Néprajz VIII.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 977–1006.

KÁPOLNAI Iván

- 1998 Népeség- és gazdasági viszonyok Cserépfaluban a XX. század közepéig, in: NAGY Károly szerk. *Cserépfalu hét és fél évszázada*. Cserépfalu Önkormányzata, Cserépfalu, 147–196.

KISBÁN Eszter

- 2001 Szokásszerű vagy meglepetés. Az ünnepi ételsor összeállításának két mintája, in: BALI János–JÁVOR Kata szerk. *Merítés. Tanulmányok Szilágyi Miklós tiszteletére*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék, Budapest, 225–231.

KNÉZY Judit

- 2006 A falusi turizmus, gasztronómiai rendezvények mai lehetőségei (Nagyalföldi és somogyi példák alapján) *Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLV.* 668–678.

KOTICS József

- 2006 Ünnep és rítus napjainkban. *Debreceni Disputa április.* 4–9.

SÁRI Zsolt

- 2006 A hagyományos konyha megjelenése a gasztronómiai fesztiválokon. Gasztronómiai fesztiválok a rendszerváltás utáni Magyarországon. *Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLV.* 679–685.

SÁRKÁNY Mihály

- 1983 A lakodalom funkciójának megváltozása falun. *Ethnographia XCIV.* 2. 279–285.

SCHWALM Edit, Cs.

- 1989 A palócok táplálkozása ünnepeken és hétköznapiakon, in: BAKÓ Ferenc szerk. *Palócok III.* Heves megyei Múzeumok Igazgatósága, Eger, 379–495.
1992 *Tanulmányok a Bükkalja néprajzából.* Dobó István Vármúzeum, Eger.

VALUCH Tibor

- 2001 *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében.* Osiris, Budapest.

VEREBÉLYI Kincső

- 2005 *Minden napok, jeles napok. Hétköznapiak és ünnepek a népszokások tükrében.* Timp Kiadó, Budapest.

VIGA Gyula

- 1985 Gyümölcstermesztés és a gyümölcsrel való kereskedelem a Bükkalján. *Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXII–XXIII.* 285–307.
1986a *Tevékenységi formák és a javak cseréje a Bükk-vidék népi kultúrájában.* Herman Ottó Múzeum, Miskolc.
1986b A gyümölcs a népi árucserében, in: SZABADFALVI József–VIGA Gyula szerk. *Árucseré és migráció.* Ethnica, Debrecen–Miskolc, 175–195.
1986c Bükk vidéki adatok a paraszti munkaerő migrációjához. *Herman Ottó Múzeum Közleményei* 24. 125–130.
1994b Néhány adalék a Bükkalja falvainak identitásához, in: UJVÁRY Zoltán szerk. *Huszony néprajzi közlemény.* Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 235–241.
2004 *Tájak, ízek, ételek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.* Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatósága, Miskolc.